

MANTUA DVCA TVS.

Succefferunt Romanis Gothi & Langbardi: quibus profligatis, urbs ad Imperatorum potestatem est redacta. Ea rursus labante, in libertatem sese cum multis aliis vindicavit, quam obtinuit, donec ab Otthone II Imperatore Theodobaldo Comiti Canassano donaretur. Subrogatus illi Bonifacius filius, eique sine macula prole defuncto Beatrix conjux, cum Machtilde filia, quæ Mantuam summopere ampliavit. Libertatem iterum nata post aliquot annos ditioni subiecta est *Sordelli Vicecomitis*, qui primus omnium post Machtildem Comitem Mantuæ principatum gessit: quo circa annum 1274 mortuo, Duces habuit suos, primo Bonacolfios, annos fere 55, deinde ab anno 1328 Gonzagas. Veneno hic periit Karolus Calvus, Magni filius, Hebræo Medico pecunia corrupto. De Mantua sic Facius lib. 111 Canticorum:

Noi summo alla Città che se tu ipsi
Manto n'ha il pregio, è Virgilio corona,
Chiusa dal Pò, da Menzo, & da piu Rii.
Qui vi il corpo di Longin dimora,
In Santo Andrea, & con gran riverenza
Si fa la festa sua, & vi s'adora:
L' honore, la grandezza, & la potenza
Della città tien quello di Gonzaga:
Tre Fratei sono, & son d'una coscienza.
Molto è la terra bella, è grand', è vaga,
E'l suo bel porto in templo di pace,
L' entrata è buona di quel che si paga.

Mincius. Permeat urbem ac ditionem interfecat Mincius, Menzo Italis: qui lacum ingressus Benacum, circumdataque insigni stagno Mantua, XIII ab illa lapide Padum ingreditur. De eo Virgilius Eclog. 7:

Hic viridis tenera prætexit arundine ripas
Mincius.

Et Georgic. lib. 3:

Primus Idumeas referam tibi Mantua palmas:
Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.

Super hujus amnis ortu discrepant inter se auctores. Alii quippe ex Benaco lacu, qui nunc vulgo dicitur Lago di Garda, primam eum originem trahere putarunt: alii ex Alpium jugis. Prioris opinionis fuit Maro, Mincii accola, qui Æneid. lib. 10 sic canit:

Hic quoque quingentos in se Mezentius armat,
Quos, patre Benaco, velatus arundine glaucâ,
Mincius infesta ducebat in aquora pinu.

Mantuæ urbem tali encomio prosequitur I. Scaliger:

Maxima cum veteri turgeret Etruria regno,
Sceptraque terrarum jungeret aucta mari:
Mole novâ tumuit, solisque excrevit avitis,
Ut premeret forti jura aliena pede.
Inde est in superas deducta colonia terras.
Non tamen his potuit Mantua tota dari.

Clara viris, felix ducibus, divo inclita cycno,
Quem vitreis aluit Mincius Andis aquis.
Mantua dives avis magno non cesserit orbi;
Tota tamen parte hac vincitur ipsa sui.

Extra urbem Mantuam videre est Team, villam suburbanam, nobilem & ornatam: ab Friderico I Mantuanorum Duce exstructam. In qua præter vineas & hortos excultissimos, prætorium amplissimum cernitur, in quo præter picturas, incrustationes, ornamentaque cætera exquisita, fuit admirationi peramplum concameratum atrium, in cujus cælo Iovis & Deorum adversus Gigantes proelia figuris ferè collosis summo cum artificio erant depicta. Vbi insuper Echo, tacitè ac submissè loquentum verba in parietum angulis ita plenè, ut intelligi possint, reddit auscultantibus, per passus plus minus viginti. Transito lacu, quinque miliaribus ab Mantua villa visitur *Marmirolum*, ab Friderico I, quem dixi, magno artificio, magnoque sumtu ædificata. Nam prætorium villæ, quod palatium nunc appellant, tantam habet copiam, atque oportunitatem conclavium, ut vel rege quovis excipiendi sufficiat. Exornant mirificè villam circumcincti peramœni & nitentes horti fructiferarum arborum omnis generis, cum vitium pergulis pulcherrimis, item silvæ & luci elegantes. Ostenduntur hospitibus piscinæ, vivaria & fontium scaturigines artificiosissimæ: ubi per multiplices Syringas, & secretas fistulas undique prorumpentium aquarum copia subito perfundere & astantes spectatores irrigare possunt.

Ultra Padum porò meridiem versus Mirandulæ & Concordiæ Comes est. MIRANDULA la. lautum honestumque opidum, conditum fertur principatu Constantis Imperat., Magni Constantini filii. Primus auctor perhibetur *Manfredus*, qui Euride Constantii filia clam in uxorem abducta, huc locorum confugerat; mox ab eodem Constantio, Aquileiam cum copiis cogitante eques creatus; indeque, re cognita, Comes & Marchio factus, ibi auspiciis ipsius castellum ædificavit, nomine, ob admirabilem ejus rei casum, *Mirandæ* imposito, quæ post *Mirandula*. Auxit brevi ea familia, ut paucis post annis patresfamilias in ea nobiles essent XL. Ab iis *Curia Quarantula* vocata est. Diu hinc Principes egerunt *Pici*, à prima ejus conditione usque ad annum CIO IO LVIII, quo Galeottus, Ludovici Pii filius, *Mirandule* imperio pro certis quibusdam in Gallia redivisibus sponte cessit Henrico Francorum Regi. Sita est loco amœno, qui frumenti, vinique supra modum fertilis. Incolæ humani, venusti, liberales, tractandis armis strenui. Ex *Picis* celeberrimi & eruditione præstantissimi fuerunt *Ioannes Picus*, & *Ioannes Franciscus* nepos.